

Garlej, Tadeusz

13 lat pracy TNP w świetle Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia w dniu 28 marca 1981 roku : (referat wygłoszony w dniu 27 maja 1981 r. na posiedzeniu naukowym Towarzystwa)

Notatki Płockie 26/2-107, 51-61

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

13 lat pracy TNP w świetle Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia w dniu 28 marca 1981 roku

(Referat wygłoszony w dniu 27 maja 1981 r. na posiedzeniu naukowym Towarzystwa)

Któż nie zna w Płocku TNP? — Towarzystwa mieszczącego się w skromnej na pozór kamienicy z XV wieku i jego Biblioteki im. Zielińskich w pięknym renesansowym domu „Pod Opatrznością” po drugiej stronie placu Narutowicza (niegdyś Kanonicznego). O jego działalności mówi „Sprawozdanie... w r. 1980” — broszura o 130 stronach i protokół z dorocznego właśnie odbytego Walnego Zgromadzenia.

Jaką rangę ma to Towarzystwo regionalne, naukowe, ogólne (jedno z 35 w Polsce)? — Spójrzmy do rejestru jego członków na końcu Sprawozdania (tab. I).

Tab. I. Członkowie TNP
Stan w dniu 31-12-1980 r.

a) wg miejsca zamieszkania.	
Płock	299
woj. płockie	132
Warszawa	125
Łódź	18
inne miasta Polski	35*
zagranica	6**)
razem	615
b) wg stopni naukowych:	
profesorowie	36
docenci i doktorzy habil.	33
doktorzy nauk	80
lekarze, mgr i inż.	363
inni	103
razem	615

*) po 2 osoby z Białegostoku, Torunia, Gdańska i Wrocławia.

**) Belgrad, Baku, Łoźnica, Montreal, Wiedeń.

Wśród 615 wyszczególnionych tam osób aż 125 pochodzi z Warszawy, 42 z Wyszogrodu, 41 z Sierpca, po 18 z Łęczycy i Łodzi, 72 — z innych miast Polski (Białystok, Gdańsk, Toruń, Wrocław...) a 5 mieszka stale za granicą (Baku, Belgrad, Łoźnica, Montreal, Wiedeń). Niektórzy nawet nie są Polakami. W Płocku mieszka 299 członków. A więc Towarzystwo raczej o ogólnopolskim, ba nawet trochę międzynarodowym zasięgu. Co to są za ludzie? Jest wśród nich 36 profesorów, 33 docentów i doktorów habil., 80 doktorów różnych nauk, 363 magistrów i inżynierów a tylko 103 posiada niższe tytuły zawodowe. 90% członków ma więc wyższe wykształcenie (w r. 1968 — 70%).

Inna sprawa, że wielu spośród tych ludzi to członkowie chyba tylko tytularni (ci z zagranic-

cy, wielu profesorów...), w wielu przypadkach „martwe dusze”, figurujące tylko w spisie. Większość to konsumenci wiedzy, naukowo w ramach TNP pracuje niewielu. W r. 1980 składki członkowskie opłaciło 88% osób, co nie świadczy wcale o ich czynnym charakterze.

Jak wygląda działalność TNP według sprawozdania?

§ 6 Statutu z r. 1977 mówi, że „Towarzystwo ... ma na celu krzewienie i upowszechnianie, nauki, prowadzenie i popieranie badań naukowych, oraz gromadzenie materiałów naukowych w szczególności dotyczących województwa płockiego i terenów związanych z regionem Mazowsza Płockiego, w zakresie różnych gałęzi wiedzy”.

W tym celu TNP ma prawo:

- tworzyć komisje i sekcje,
- zakładać oddziały i stacje naukowe,
- prowadzić biblioteki naukowe,
- organizować pracownie naukowe i techniczne,
- wydawać... dzieła i roczniki, sprawozdania oraz czasopisma, wykonywać własne i zlecone prace naukowo-badawcze, ekspertyzy itd.,
- organizować sesje i posiedzenia naukowe itd.”

Towarzystwo ma rzeczywiście 5 komisji i w ramach komisji badań naukowych 11 sekcji. Te ostatnie liczą w sumie 261 członków (choć nie zawsze są oni członkami TNP). Jest też seminarium doktoranckie, prowadzone od 1970 roku przez prof. Antoniego Rajkiewicza z U.W. a liczące obecnie 31 osób. Istnieją poza tym 3 oddziały: w Wyszogrodzie (47 członków), w Sierpcu (43 członków) i Łęczycy (32 członków). Jest przy TNP wielka, bo licząca 167.000 woluminów, Biblioteka im. Zielińskich, której oddano w 1976 r. specjalnie adaptowany budynek „Pod Opatrznością”. Zatrudnia 25 pracowników, choć nie ma wśród nich nikogo z tytułem naukowym. Stanowi ona dobry warsztat pracy naukowej tym bardziej, że w zbiorach swych posiada inkunabuły, starodruki, manuskrypty i wiele akt dawnych. Jednak praca tego personelu według niektórych dyskutantów „szwankuje generalnie” (brak podejścia naukowego, doradztwa fachowego, kwalifikacji).

Sala obrad podczas ostatniego Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia TNP w dniu 28.03.1981 r. Pośrodku pierwszego rzędu siedzą prof. dr Jerzy Pniewski, członek honorowy TNP i doc. dr Stella-Maria Szacherska, która otrzymała nagrodę naukową za II tom „Zbiorów listów i dokumentów miasta Płocka”

Warsztat ten daje możliwości pracy naukowej przede wszystkim humanistom. Nieco gorzej wygląda sprawa, gdy chodzi o prace z innych dziedzin. Towarzystwo nie rozporządza żadnymi pracownikami (lokalu sekcji systemowej organizacji zarządzania w Warszawie nie można uważać za pracownię TNP). Gdy zaś chodzi o pracownie techniczne, to utworzono jedynie namiastkę własnej poligrafii w postaci kserografu. Ostatnio jest on jednak przeważnie nieczynny z powodu braku części zamiennych (import). Inna sprawa, że korzystanie z niego jest dość drogie (2 zł od jednej strony), co odstrasza autorów prac własnych. Nie ma też tak bardzo potrzebnej w Bibliotece pracowni konserwacji papieru. Być może poprawi się ta sytuacja, gdy odremontowana zostanie oficyna przy głównym budynku, co jednak odwleka się z różnych powodów, czasem nawet osobistych (mieszkanie emerytowanego pracownika TNP — mgr M. Kieffer-Kostaneckiej).

Nie bacząc na to TNP powzięło myśl budowy „Domu Pracy Twórczej” w Cierszewie nad piękną rzeką Skrwą. Poparła ją wydatnie sekcja systemowej organizacji zarządzania, która od r. 1974 zaczęła zabierać fundusze. Zabezpieczono już na ten cel 12,8 milionów zł, częściowo pochodzących z darów społecznych, przeważnie indywidualnych, np. członka honorowego TNP znanego poety Stanisława Ryszarda Do-

browskiego i jego żony. Projekt ten był na Walnym Zgromadzeniu przedmiotem krytyki. Proponowano zrezygnować z niego, a fundusze przeznaczyć na badania naukowe tak potrzebne regionowi a traktowane po macoszemu przez Zarząd. Wydaje się, że w obecnych warunkach kraju przy ograniczaniu dotacji dla TNP ze strony miasta i województwa „Dom”... staje się mało realny. Wnioskowano też, aby przeznaczyć na ten cel któryś z niszczących dworów ziemiańskich. Myślę, że czas pokaże, jakie konkretne kształty przyjmie ta uchwała Walnego Zgromadzenia z 1977 roku.

Towarzystwo ma piękne sale: konferencyjną na I piętrze im. Tadeusza Gierzyńskiego i wykładową „Nową” na II piętrze. Są one urządzone po ostatnim kapitalnym remoncie (kosztem około 7 milionów zł) ze smakiem. Mają wzorzyste parkiety, witraże z podobiznami zasłużonych Polaków, stare meble, nawet „stylowe”, stare obrazy (w tym portrety Radziwiłłów), gobeliny i malowidła al fresco. Brak tu jednak urządzeń do prowadzenia wykładów: zaciemnienia, aparatury do projekcji przezroczy i filmów itp.

Różne instytucje i stowarzyszenia ubiegają się, aby tu odbyć swoje posiedzenia czy sesje naukowe. Polskie Radio i Telewizja często pokazują zabytkową siedzibę TNP „na srebrnym ekranie”. Stała się ona jakby wizytówką Płoc-

ka. Odwiedzają ją też liczni goście z kraju i zagranicy (ponad 100 delegacji i wycieczek rocz-

nie). Ostatnio gościła tu np. delegacja Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk.

Na zdjęciu jedna z najważniejszych: delegacja Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk i Komitetu Nagród Nobla w sali Zielińskich 8 listopada 1980 r. Od lewej strony: prof. Lord H. Ganelius — wiceprezydent Akademii, dyrektor Wydziału Matematycznego Uniwersytetu w Göteborgu; prof. Bynet Nagel — główny sekretarz Komitetu Nagród Nobla w dziedzinie fizyki, dyrektor Wydziału Fizyki Teoretycznej Królewskiego Instytutu Technologicznego w Sztokholmie; prof. Gunnar Hoppe — prezydent Akademii, przewodniczący Komitetu Nagród Nobla, dyrektor Wydziału Geografii Fizycznej Uniwersytetu w Sztokholmie; dr Olaf G. Tandberg — sekretarz zagraniczny Akademii.

Czym zajmują się wspomniane wyżej komisje i sekcje?

O komisjach niewiele można powiedzieć, gdyż sprawozdania roczne nie zamieszczają odpowiednich danych. Jedynie komisja popularyzacji nauki i powiązań z młodzieżą do r. 1974 miała się czym pochwalić: olimpiada wiedzy o Płocku, konkurs na medale i wieczornica z okazji 200-lecia „Małachowianki” jako szkoły państwowej, konkurs na temat „Kopernik i kosmos...” Od r. 1975 komisja prawie zamilkła.

O pracy innych można sądzić pośrednio. Komisja badań naukowych pracuje w sekcjach, komisja wydawnicza przygotowuje publikacje TNP, komisja biblioteczna i wystawowa nadzoruje i opiekuje się Biblioteką im. Zielińskich. Praca komisji opieki nad zabytkami widoczna jest przy remontach w nowym wystroju siedziby TNP. Nie wychodzą one jednak poza ramy Towarzystwa. Jak wygląda działalność naukowa w sekcjach?

Jest ich 11. W ciągu 13 lat zmieniły się: niektóre pojawiły się jak efemerydy (sekcja badań podwodnych 1975-1976), zamierały (sekcja nauk ścisłych do 1970 r., sekcja historii najnowszej do r. 1974), inne miały chwile wzlotów

i upadków (sekcja prawa). Wiele z nich pełni po prostu rolę służebną dla TNP, np: sekcja architektury i urbanistyki czy sekcja ikonograficzna.

Ze sprawozdań wynika, że sekcja historyczna organizowała sesje naukowe poświęcone zamkowi i architektonicznemu zagospodarowaniu Wzgórza Zamkowego, Kopernikowi, Komisji Edukacji Narodowej i jej Szkole w Płocku, dr. Aleksandrowi Macieszy w 100 rocznicę jego urodzin, a z historii najnowszej: sesje poświęcone Leninowi i ruchowi PPR na Mazowszu Płockim oraz 60-leciu niepodległości Polski. Ostatnio urządza się raczej tylko odczyty i wycieczki naukowe do różnych miejscowości i instytucji o znaczeniu historycznym.

Sekcja literatury i kultury języka wydaje poezje (S. R. Dobrowolski: Antologia poezji Mazowsza i Mazowieckie rytmy), opracowuje słownik pisarzy mazowieckich, bada język dzieci i regionu oraz literaturę dla młodocianego odbiorcy. W ciągu 10 lat istnienia zorganizowano też 3 sesje naukowe poświęcone A. Fredrze, gwaroznawstwu i Januszowi Korczakowi.

Sekcja socjologiczna zajmuje się wpływem uprzemysłowienia na kształtowanie się klasy robotniczej, na młodzież, na kulturę, bada wa-

runki życia rodzin o najniższych dochodach. Wydała też parę publikacji, w tym Ireny Nowakowej „Kształtowanie się klasy robotniczej w procesie uprzemysławiania rejonu płockiego”. TNP. 1975.

Sekcja prawa zajmowała się badaniem przestępczości młodocianych, prowadziła szkolenie w jednym z zespołów adwokackich, udzielała porad. Ostatnio zamarła i w r. 1980 została przez Zarząd rozwiązana.

Sekcja architektury i urbanistyki prowadziła w r. 1971 konsultacje na temat stanu skarpy płockiej i rewaloryzacji „Starówki”. Ostatnio zajmuje się projektem budowy „Domu Pracy Twórczej” w Cierszewie, w którym miałyby być wykorzystywana energia słoneczna. Świadczyła też różne usługi dla TNP i miasta.

Sekcja ikonograficzna organizowała początkowo ciekawe wystawy (Detale architektoniczne Płocka, Praca robotnika, Kopernik i jego Kraj, Płock, którego już nie ma). Ostatnio zajmuje się raczej tylko rejestracją fotograficzną życia TNP i doбором zdjęć do publikacji.

Sekcja rolna powstała w r. 1977. Ma siedzibę w Zakładzie Doświadczalnym Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Strzelcach koło Kutna. Zajmuje się sprawą wykorzystania białka w żywieniu (udział w konferencji naukowej).

Sekcja zoologiczna założona została w r. 1974. Jej celem była przede wszystkim popularyzacja zagadnień ochrony środowiska. Zorganizowano wiele odczytów i konferencji, cieszących się wielkim powodzeniem wśród członków (małym wśród władz) i społeczeństwa, które zaczęło odczuwać skutki industrializacji Płocka. W r. 1976 wykonano tu 2 prace zlecone, dotyczące ekologii Płocka i okolicy oraz Gostynińskiego Parku Krajobrazowego. W r. 1979 Sekcja brała udział w sesji naukowej na temat teledetekcji w badaniach geograficznych. W r. 1980 zaplanowano opracowanie „bilansu strat i zysków” w środowisku płockim w ostatnim 10-leciu. Z różnych powodów zamierzenie to nie doszło do skutku (wysokie koszty, niemożność opracowania drobiazgowego planu finansowego, jakiego żądał Zarząd itp.). Nie wykonano też zleconej Towarzystwu ewidencji Parków wiejskich i dokumentacji kilku regionów chronionych. Zarząd kwestionował naukowy charakter tych prac. W rezultacie sekcja zaczęła zamierać.

Wydaje się, że sekcje te obniżyły ostatnio swój lot z powodu braku środków finansowych i niedostatecznego zainteresowania ze strony Zarządu.

Zupełnie inaczej rozwijają się i pracują sekcje: zastosowań matematyki, sekcja systemowej organizacji zarządzania i sekcja metod numerycznych i systemów minikomputerowych oraz nowo powstała sekcja inżynierii lądowej. Są one rzeczywiście liczne, wykonują wiele prac badawczych i ekspertyz zleconych przez różne instytucje.

Sekcja zastosowań matematyki prowadzi 2 laboratoria: Lingwistyki Algebraicznej i Modeli Dynamicznych oraz Szkołę Technologii Nauki i wydaje jej materiały w odbitkach kserograficznych. Opracowuje też różne moduły języka „Mizar”. Sekcja systemowej organizacji zarządzania opracowuje założenia do projektu systemu informatycznego i wykonuje różne prace zlecone. Ostatnio działa raczej poza Płockiem. Sekcja metod numerycznych zajmuje się systemami minikomputerowymi i badaniami zlecanymi przez różne instytucje w Polsce. Sekcja inżynierii lądowej zajęła się nieliniową analizą konstrukcji betonowej, wykonuje też prace zlecone.

W r. 1980 wykonały one łącznie 17 prac wartości ponad 6 milionów złotych (tab. II).

Tab. II. Wpływy netto z prac zleconych wykonanych w TNP od r. 1972.

Rok	Ilość prac	Wpływy
1972	3	261.500 zł
1973	4	255.717 zł
1974	9	427.490 zł
1975	7	696.842 zł
1976	7	630.030 zł
1977	11	1.933.332 zł
1978	10	1.386.295 zł
1979	10	1.745.329 zł
1980	17	1.047.854
Razem	78	8.384.349 zł

Dzięki 30% narzutowi TNP miało nawet niezły dochód (ponad 1 milion, a w ciągu 9 lat ponad 8 milionów zł), przeznaczony zgodnie z uchwałą Walnego Zgromadzenia na fundusz budowy „Domu Pracy Twórczej” w Cierszewie nad Skrwą. Są to prace na wysokim poziomie naukowym, przeważnie nie dla Płocka, często trochę „hermetyczne” dla ogółu członków, raczej dalekie od tego, czym żyje Płock i region Mazowska w obecnym okresie.

Sekcje te żyją odrębnym nieco życiem a nawet niektóre potworzyły sobie własne siedziby, np. Sekcja systemowej organizacji zarządzania w Warszawie. Są to raczej samodzielne zespoły badawcze, powiązane z TNP, co daje możliwość wykonywania prac zleconych dla różnych instytucji.

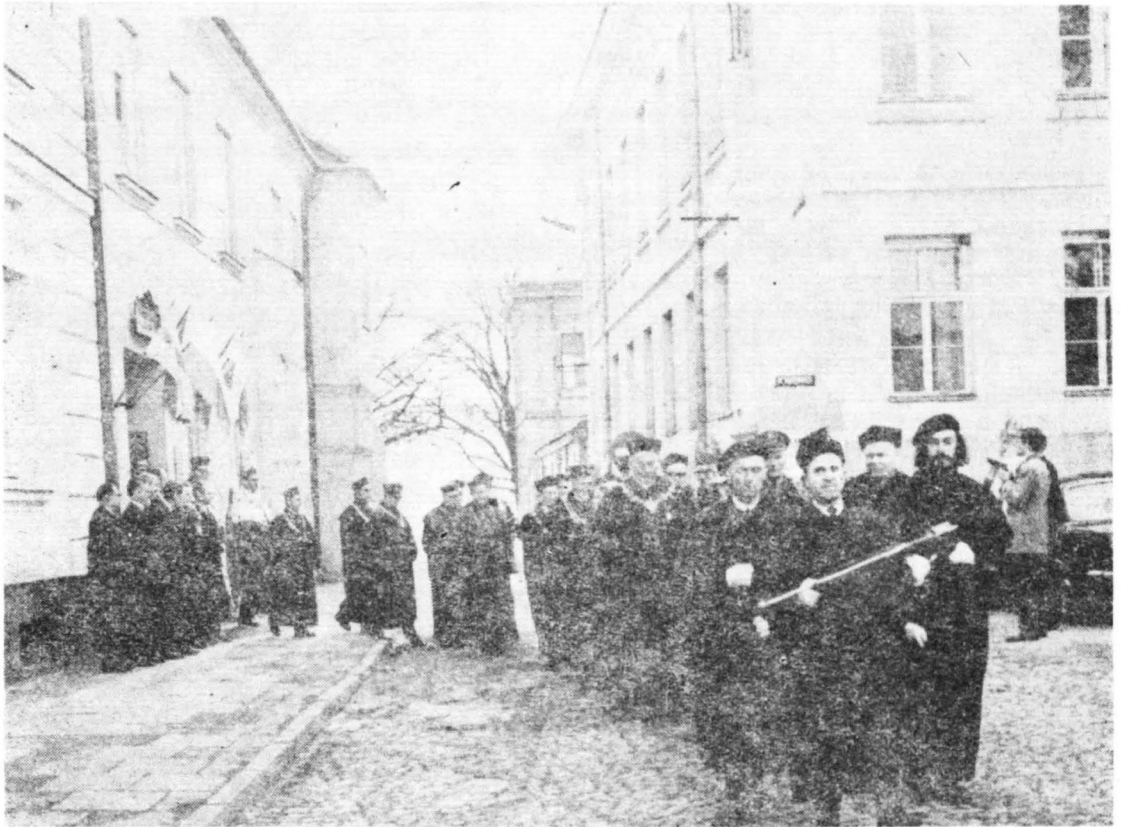
Specjalne znaczenie dla Płocka ma seminarium doktoranckie, utworzone przy TNP ponad 10 lat temu. Prowadzi je od początku prof. Antoni Rajkiewicz z UW. O tytuł ten ubiegało się od początku i prace rozpoczynało ponad 60 osób, dokończyło dotychczas 7 osób. Tema-

tami ich dysertacji były sprawy dotyczące wpływu przemysłu na rozwój i sprawy społeczne Płocka oraz w 1 przypadku życie i twórczość regionalnego kompozytora, jakim był nauczyciel śpiewu okresu międzywojennego — Faustyn Piasek.

Tematy prac doktorskich w Seminarium Doktoranckim TNP

1973. Kowalewski J.: Płockie środowisko społeczne w latach 1939-1945.

1975. Chojnacki J.: Rozwój Płocka pod wpływem budowy MZRiP.
 1978. Książkowski J.: Wychowanie ekonomiczne w procesie kształcenia techników.
 1979. Stefański J.: Kształtowanie się klasy robotniczej w rozwijającym się w Płocku przemyśle maszyn rolniczych.
 1980. Witkowski B.: Społeczne procesy rozwoju MZRiP w Płocku.
 Kamiński M.: Faustyn Piasek — życie i twórczość.
 Papierowski A.: Ruch spółdzielczy w życiu społecznym i gospodarczym Płocka (1869-1939).

Rok Nauki Polskiej, 13 kwietnia 1973 roku. Sesja naukowa nt. „Kopernik i jego kraj”. Senat Uniwersytetu Warszawskiego i Rektor Uniwersytetu Poznańskiego opuszczają siedzibę TNP, udając się na Zamek Książąt Mazowieckich, aby nadać doktorat honorowy profesorowi Henrykowi Łowmiańskiemu, wybitnemu mediewiście z Poznania.

Od 1977 r. TNP przyznaje nagrody za prace o wybitnych walorach naukowych (wykaz II)

1977. Marian Przedpełski: Zbiory etnograficzne.
 1979. Doc. dr Stefan K. Kuczyński: Pieczęcie Książąt Mazowieckich.
 1980. Doc. dr Stella Maria Szacherska: Zbiór listów i dokumentów miasta Płocka (II tom).

Jak pracują oddziały TNP? Dwa z nich — w Wyszogrodzie i Sierpcu utworzone zostały w r. 1969, trzeci w Łęczycy — w r. 1977.

Ze sprawozdań wynika, że ten pierwszy może się poszczycić wieloma osiągnięciami. Dzięki nawiązaniu ścisłej współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, Towarzystwem im. Adama Mickiewicza i innymi instytucjami w Warszawie

ma on stale zapewnionych dobrych wykładów. Rozpoczęto od cyklu odczytów na temat: Polska — jej dzieje i kultura, a następnie — Pedagogika i psychologia w służbie dziecka i nauczyciela. Potem doszły prelekcje na temat: Portrety uczonych Polaków itd. Słuchaczami są jednak, jak to podnoszono w dyskusji, przede wszystkim nauczyciele i młodzież.

Niezależnie od tego organizuje się w Wyszogrodzie sesje popularnonaukowe poświęcone tym zagadnieniom a także, co warto podkreślić, sprawom miasta i regionu, a więc dotyczące, historii i zagospodarowania turystycznego Wyszogrodu. Wystąpiono też z inicjatywą utworzenia Muzeum Wisły w tym mieście, organizowane są Dni Wisły, wystawy itp. Dla przeciwdziałania zaś dewastacji środowiska utworzono własną sekcję zoologiczną.

Oddział urządził sobie własny gabinet naukowy im. W. H. Gawareckiego. Może się też poszczycić opracowaniem monografii miasta: Nowicka B.: Wyszogród — zarys dziejów. TNP, Płock. 1971. Powoli natomiast zabiera się Zarząd Oddziału do budowy własnej siedziby, na co Zarząd TNP wyraził zgodę i umożliwił kupno w ciechanowskim „Stolbudzie” specjalnego budynku.

Dobrze też pracuje, choć może nie tak wydajnie (w świetle sprawozdań), Oddział w Sierpcu. Poza odczytami na tematy historyczne, dotyczące regionu sierpeckiego, zajęto się tu zbieraniem materiałów o Sierpcu (w związku z 650-leciem) i Raciążu (w 500-lecie nadania im praw miejskich). Obu tym miastom poświęcono specjalne numery «Notatek Płockich» (w r. 1972 i 1977) i wydano drukiem książkę: Sierpc — studia i materiały. Oprac. zbior. 1972. Organizowano tu także sesje naukowe na tematy historyczne: z okazji 30-lecia powstania PPR, 60-lecia Rewolucji Październikowej i tysiąclecia Polski na morzu. Jedną z sesji poświęcono tamtejszemu Parkowi Etnograficznemu.

Poza odczytami Oddział urządza wycieczki naukowe i spotkania z młodzieżą, poświęcone popularyzacji dziejów i kultury Polski i regionu. Oddział ma siedzibę w Domu Nauczyciela, urządzonej kosztem około 400.000 zł.

Oddział w Łęczycy istnieje krótko. Zainteresowano się przede wszystkim swoim zagrożonym przez przemysł środowiskiem naturalnym. Zagadnieniu temu poświęcono sesję naukową w r. 1979. Oddział współpracuje ściśle z instytucjami naukowymi Łodzi, do której ciąży ze względu na bliskość. Dużo wysiłku wkłada się obecnie w zaadaptowanie zakupionego przez TNP zabytkowego budynku na siedzibę tej wysuniętej na południe województwa placówki Towarzystwa. Prace przygotowawcze do kapitalnego remontu idą opornie i nie zostały jeszcze zakończone.

Ta praca sekcji i oddziałów TNP znaleźć powinna swe odzwierciedlenie w publikacjach. Dorobek wydaje się duży.

W ciągu rozpatrywanych 13 lat działalności TNP wydało 60 numerów «Notatek Płockich» (z około 780 artykułami), 80 broszur i książek i 18 druków bibliofilskich.

Tematykę publikacji zawartych w «Notatkach» przedstawia tabela III. Górują tu jak widać zdecydowanie prace dotyczące historii Płocka. Drugie miejsce zajmują okolicznościowe referaty, dotyczące tak ważnych dla Płocka instytucji i przedsięwzięć jak: „Małachowianka”, z którą łączy TNP ściśle więzy od chwili powstania, Politechnika, „Zgoda”, „Petrochemia Fabryka Maszyn Zniwnych i Zakłady Stolarstwa Budowlanej „Stolbud”. Ich walor naukowy jest różny. Trzecie miejsce przypada pracom z dziedziny demografii, socjologii i polityki społecznej, dalsze — z dziedziny nauki i oświaty, życiorysom i sylwetkom oraz wspomnieniom o ludziach zasłużonych dla Płocka i regionu. Więcej jednak od tych ostatnich jest przemówień i ar-

Tab. III. Tematyka artykułów zamieszczonych w «Notatkach Płockich» w latach 1968-1980

Archeologia, antropologia, pre- i historia Płocka i regionu	139
a) okres okupacji	19
b) okres powojenny	23
Geografia, klimat, przyroda ożywiona	30
a) ochrona środowiska	7
b) zabezpieczenie skarpy	2
Urbanistyka i architektura	2
a) rewaloryzacja „Starówki”	—
Demografia, socjologia i polityka społeczna	79
a) czyny społeczne	7
Ochrona zdrowia i medycyna	24
Rolnictwo i wyżywienie	6
Przemysł	38
Handel	16
Plany gospodarcze Kraju i regionu	28
Nauka i oświata, szkoły Płocka i regionu	65
Kultura, literatura i sztuka	52
Sztuka ludowa, folklor i festiwale folklorystyczne	15
Językoznawstwo	12
Życiorysy, sylwetki i wspomnienia o ludziach zasłużonych dla Płocka i regionu	71
Artykuły, dotyczące ważniejszych instytucji i zakładów przemysł. Płocka i regionu	83
a) „Małachowianki”	10
b) Filii Politechniki Warsz.	25
c) „Zgody”	15
d) „Petrochemii”	8
e) „FMZ”	15
f) „Stol-Budu”	10
Rozwój i sprawy organizacyjne TNP	42
Przemówienia i artykuły okolicznościowe, informacje o sesjach, naradach, jubileuszach, wizytach różnych osobistości itp.	73
Recenzje itp.	4
Razem	779

tykułów okolicznościowych z okazji różnych ważkich wydarzeń.

Nadszpiewanie mało znaleźć tu można opracowań dotyczących takich zagadnień, jak: urbanistyka i architektura, choć miasto rozwija się ostatnio gwałtownie, nie pisano nic na temat „Starówki”, która przecież jest bardzo zagrożona. Bardzo mało pisano o ochronie środowiska, które tak pasjonuje mieszkańców i o zabezpieczeniu skarpy, o co walczył prof. Zygmunt Glazer i doc. Lech Wysokiński, a co stanowi istotny problem dla starego mias-

ta i jego zabytków z zamkiem i katedrą na czele. Także rolnictwo i sprawy wyżywienia rzadko tylko znajdowały miejsce na kartach tego kwartalnika.

Natomiast aż 16 razy zajmowano się katedralnymi „Drzwiami Płockimi” z XII wieku, nadając całej sprawie wiele rozgłosu, nie pisano zaś nic o równie ważnym zabytku historycznym, jakim jest „Biblia Płocka”, czy niektóre inne pamiątki sakralne, przechowywane w Muzeum Narodowym w Warszawie. Pomijam tu poziom naukowy wielu artykułów oraz szatę graficzną «Notatek» (chyba poprzednia okładka była lepsza), które były niejednokrotnie krytykowane w prasie np. Nr 2/103, poświęcone prawie w całości jubileuszowi 110-lecia płockiej „Zgody” «Tygodnik Płocki» Nr 11/81).

Podobnie przedstawia się tematyka wydawnictw broszurowych i książkowych, gdzie z 80 aż 27 publikacji to sprawozdania, noty informacyjne itp. pisma do użytku wewnętrznego lub reklamy, a 6 to informatory kilku ważniejszych przedsiębiorstw (przede wszystkim „Stol-Budu”, gdzie prezes jest dyrektorem) tab. IV).

Tab. IV. Wydawnictwa TNP w latach 1963-1980

Archeologia i historia	11
Monografie miast	5
Literatura i sztuka	6
Polityka społeczna i socjologia	14
Turystyka i krajoznawstwo	4
Nauki ścisłe i technologia*)	6
Biologia i medycyna	—
Ochrona środowiska	—
Inne działy nauki	1
Razem wydawn. naukowe	47
Wydawnictwa do użytku wewn.	14
Informatory dla przedsiębiorstw	6
Sprawozdania roczne	13
Razem	80
«Notatki Płockie» — ilość numerów	60
Ogółem	140

*) Wydania kserograficzne

Tab. V. Liczba artykułów zamieszczonych przez niektórych autorów w «Notatkach Płockich» w latach 1963-1980

1. Chojnacki J.	45
2. Dorobek F.	27
3. Kostanecki S.	18
4. Stefański J.	14
5. Askanas K.	12
6. Garlej T.	11
7. Kieffer-Kostanecka M.	10
8. Chudzyński M.	10
9. Chrostowski T.	9
10. Midura F.	9
11. Pilich J.	8
12. Nowakowska I.	6

Wśród autorów artykułów (tab. V) dominowały niektóre nazwiska (Chojnacki J., Dorobek F., Kostanecki S., Stefański J., Askanas K.) a więc osoby blisko związane z Zarządem. Te same osoby przeważnie były autorami większości wydawnictw książkowych (tab. VI).

Tab. VI. Autorzy i wznowienia

a) Najczęściej drukowani autorzy:

Chojnacki J.	8
Kostanecki S.	3
Kowalewski T.	3
Askanas K.	2
opracowania zbiorowe	14
inni drukowani jednorazowo	14

b) Wznowienia:

Płock w liczbach	5
Petrochemia a rozwój Płocka	2
Dzieje Płocka	2
Technologia nauki*)	4
Płock — przewodnik	3
Władysław Broniewski i Płock	4
Informator „Stol-Budu”	4
Nota informacyjna	5
Sprawozdanie roczne	13

*) Wydanie kserograficzne

Wiele z nich ma trwałą wartość historyczną i kulturalną (Dzieje Płocka — oprac. zbior. 1973 i II wydanie 1979, Askanas K.: Sztuka Płocka. 1974, Nowicka B.: Wyszogród — zarys dziejów. 1971, Sierpc — studia i materiały. Oprac. zbior. 1972.). Ale niektóre z tych publikacji stały się przedmiotem krytyki na walnych zgromadzeniach (coraz grubsze sprawozdania roczne oraz Protokół Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia TNP z okazji wręczenia Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski). Brak jest natomiast publikacji z zakresu ochrony środowiska czy ochrony zdrowia, prawa czy wyżywienia.

Należy dodać, że sprawozdania roczne nie uwzględniają w wykazie prac publikowanych przez członków TNP gdzie indziej i dlatego nie dają pełnego obrazu działalności naukowej Towarzystwa.

Krytykowano także druki bibliofilskie (tab. VII i wykaz III). Trzeba przyznać, że wydawane są ze smakiem, choć ostatnio chyba zbyt często i przy łada okazji. Treść ich nie zawsze jest godna tak drogiej oprawy tym bardziej, że jednocześnie oszczędzano na innych wydawnictwach.

Tab. VII. Autorzy druków bibliofilskich

Chojnacki J.	6 razy
Kostanecki S.	2 razy
Gołębiowski S.	2 razy
Koński W.	2 razy
Dorobek F.	1 raz
Lemańska W.	1 raz
Smulski W.	1 raz
Stefański J.	1 raz
Oprac. zbiorowe	2 razy

Wydawnictwa bibliofilskie

1. 1957. Kostanecki S.: Kartki z przeszłości TNP. Płocka Druk. Akc. 400 egz.
2. 1972. Chojnacki J.: Władysław Broniewski — Trzy wiersze o Płocku. PSP. Warszawa. 990 egz.
3. 1976. Chojnacki J., Kostanecki S.: Na otwarcie nowej siedziby Biblioteki im. Zielińskich. Ofic. Druk. Książn. Miejsk. w Toruniu 300 egz.
4. 1977. Statut TNP z 28 marca 1977 r. Praca zbiorowa. 990 egz.
5. Chojnacki J.: MZRIp w Płocku odznaczone Orderem Sztandaru Pracy I Klasy. PSP. Warszawa. 500 egz.
6. Chojnacki J.: Stefan Ignar: Problemy miasta Płocka na tle badań naukowych Ofic. druk. Książ. Miejskiej w Toruniu. 300 egz.
7. Dorobek F.: Stanisław Ryszard Dobrowolski — Wiersze Płockie. Zakł. Graf. B. N. Warszawa. 300 egz.
8. 1978. Koński W.: 100-milionowa tona ropy naftowej przerobiona w MZRIp w Płocku. Zakł. Graf. B. N. Warszawa 500 egz.
9. Lemańska W.: Bibliografia prac Jakuba Chojnackiego. Zakł. Graf. B. N. Warszawa 200 egz.
10. Chojnacki J.: Wisła — rzek polskich czoło i ozdoba. PSP. Warszawa. 100 egz.
11. 1979. Stefanowi Kazimierzowi Askanasowi w 70 rocznicę urodzin. Praca zbior. 150 egz.
12. Kajetan Marykon: Pierwsze myśli względem utworzenia Towarzystwa Naukowego przy Szkole Wojewódzkiej w Płocku. WDA. Zakł. Typograf. 500 egz.
13. Gołębiowski S.: Sierpień. Ofic. Druk. Książ. Miejsk. w Toruniu. 500 egz.
14. 1980. Koński W.: XX-lecie Mazow. Zakł. Rafin. i Petrochem. w Płocku. WDA. Zakł. Typograf. 500 egz.
15. Chojnacki J.: Kongres Krajoznawczy w Płocku. WDA. Zakł. Typograf. W-wa. 990 egz.
16. Gołębiowski S.: Na odwiecznym wzgórzu. WDA. Zakł. Typograf. W-wa. 3.000 egz.
17. Smulski. W.: Morze dalekie i bliskie. Druk. ZW.CZSR. Inowrocław. 500 egz.
18. Stefański J.: 110-lecie istnienia płockiego przemysłu maszyn rolniczych. Graf. Prac. Dośw. Łódź. 500 egz.

Nie wydano np. drukiem ani jednej z 7 obronionych prac doktorskich z wyjątkiem pracy J. Chojnackiego wydanej przez Płocką Petrochemię, która się rozrosła do ładnie wydanej książki p.t.: „Petrochemia a rozwój Płocka” (2 wydania). Nie uzyskało też pomocy wydawniczej ze strony TNP borykające się z trudnościami Płockie Towarzystwo Lekarskie wydające swoje Archiwum Medycyny Płockiej na kserografie (w Warszawie) i to z dużymi oporami (cenzura, brak papieru). A przecież w Płocku powstało w ostatnim 10-leciu 7 prac doktorskich i 3 habilitacyjne. Nie było nawet o tym wzmianki w «Notatkach Płockich», gdzie zanikł zupełnie dział kroniki naukowej. Jak słusznie zauważył jeden z dyskutantów „studując wydawnictwa TNP trudno byłoby wyrobić sobie zdanie o całym życiu naukowym Płocka i regionu.

Wydaje się, że komisja wydawnicza nie panowała nad sytuacją i program publikacji nie był prawidłowo ustalany i wykonywany. Nie stosowano też podziału na prace naukowe, popularyzatorskie i inne. Stworzenie więc proponowanej w dyskusji Rady Naukowej byłoby bardzo celowe. Obawa, wyrażona w dyskusji, że będzie to jeszcze jedno ciało tylko formalne, gdyż TNP cierpi stale na brak ludzi chętnych do pracy społecznej, może się okazać płonna.

Przyjrzyć się należy z kolei pracy samego Zarządu i Komisji Rewizyjnej.

Zarząd stanowi 9 osób pracujących wyłącznie społecznie. Niestety nie widać wśród nich nawet wszystkich przewodniczących komisji (komisja popularyzacji nauki, komisja opieki nad zabytkami), nie ma też żadnego przewodniczącego Oddziału. Wydaje się, że Zarząd działa trochę w oderwaniu od reszty członków.

Ze sprawozdania wynika, że komisje są jednoodosobowe (nigdzie nie podano ich składu) a przecież komisja badań naukowych liczy aż 11 sekcji i 261 członków i ma tylko jednego pracownika etatowego (z-ca dyrektora), który pełni dodatkowo także inne funkcje. W takim stanie rzeczy przewodniczący komisji nie jest w stanie panować nad całością. A może by tak ją podzielić np. na komisję nauk humanistycznych i komisję nauk ścisłych? Nie ustalony jest zdaje się schemat organizacyjny administracji TNP, a komisje i sekcje chyba nie mają regulaminów pracy.

Komisja Rewizyjna składa się z 5 osób. Zbięra się ona raz w roku, aby sprawdzić gospodarkę finansową TNP. Z protokołu tej Komisji przedstawionego Walnemu Zgromadzeniu wynika, że „pozytywnie bilansu tak po stronie aktywów jak i pasywów nie budzą zastrzeżeń”. Dziwnym wydaje się jednak, że dane zawarte w sprawozdaniu finansowym za rok 1980 nie zgadzają się z liczbami podanymi w protokóle Komisji. Np. dochody TNP wyniosły wg sprawozdania 10.328.429 zł a według protokołu — 11.286.870,50 zł, stan środków pieniężnych na dzień 31.12.1980 r. wynosi według sprawozdania 13.383.784,78 zł + 8199,34 zł = 13.391.985,12 zł, a według protokołu 13.421.985,12 złotych. Różnie też jest podawana wartość majątku TNP W nocie informacyjnej podaje się sumę około 100 milionów złotych, a według sprawozdania finansowego — 43.921.069,35 zł. Rozbieżność wyraźna.

Niestety, choć TNP wydaje tak grube sprawozdania, nie ma zwyczaju zamieszczać tam równocześnie protokołu Komisji Rewizyjnej. Robi się to dopiero w następnym sprawozdaniu rocznym.

Komisja Rewizyjna ogranicza się tylko do kontroli gospodarki finansowej (tak określił jej zadania statut z r. 1977), a nie ma innych organów kontrolnych. Nie wydaje się to prawidłowe: Komisja Rewizyjna powinna kontrolować całość działalności Towarzystwa.

W r. 1977 uchwalono dość szeroki program pracy na lata 1977-1980, w tym — program wielkiego rozwoju bazy materialnej Towarzystwa. Odzwierciedlał on w zasadzie nurt pracy przedstawiony powyżej.

W działalności naukowej miano preferować prace badawcze dotyczące województwa i dostosować do tego charakter «Notatek Płockich» (recenzje z książek, artykuły polemiczne i dyskusje, sprawy wsi itd.), których ilość miała być zwiększona o numery specjalne. Niewiele jednak chyba się one zmieniły.

W wydawnictwach dużo miejsca miały zajmować niektóre wznowienia (Petrochemia a rozwój Płocka III wydanie), Władysław Broniewski i Płock V wydanie), (Płock — przewodnik IV wydanie), Dzieje Płocka (III wydanie) i Sztuka Płocka, (II wydanie) oraz druki bibliofilskie. Nowych opracowań miało być tylko cztery (wydano zdaje się dwa).

Planowano też publikowanie sprawozdań ze wszystkich sesji i sympozjów organizowanych w TNP — wykonano tylko 6 na 15 odbytych. Było natomiast 5 sprawozdań rocznych, 2 uchwały, 1 statut, 1 protokół z Nadzwyczajnego Zgromadzenia oraz różne zaproszenia, podziękowania i życzenia noworoczne, wydawane jak druki bibliofilskie.

TNP miało zamiar koordynować pracę wszystkich towarzystw społeczno-kulturalnych na terenie województwa płockiego, co byłoby bardzo celowe, ale zdaje się niewiele w tym kierunku udało się uczynić. Nie wiem też, czy preferowano przy przyjęciach na członków osoby blisko związane miejscem urodzenia i pracą z województwem płockim. Z dyskusji wynika, że stanowisko Zarządu nie było tu jednolite.

Przekroczone natomiast zakładaną wysokość prywatnych darów i indywidualnych czynów społecznych na rzecz TNP. Przyznać trzeba, że Towarzystwo ma tu duże osiągnięcia.

Czy więc TNP pracuje źle?

W ciągu 13 lat, to jest od czasu oddania prezury w ręce dra inż. Jakuba Chojnackiego, obserwuje się wiele wspaniałych osiągnięć, które spowodowały wysokie uznanie TNP w kręgach naukowych Polski.

W okresie tym:

- liczba osób ze stopniem dra habilitowanego (wraz z profesorami i docentami) wzrosła z 6 do 67, a więc jedenastokrotnie (tab. VIII),
- nastąpiła ekspansja TNP przez utworzenie trzech oddziałów na terenie województwa, a nawet do Warszawy, gdzie powstała siedziba sekcji organizacji zarządzania,
- nawiązano kontakty z uczelniami Warszawy i innych miast Polski, PAN, a nawet z zagranicy,
- odbyto 43 sesje i 182 posiedzenia naukowe, nie licząc pracy w sekcjach, wykonano 78 prac badawczych na zlecenie różnych instytucji, zorganizowano 67 wystaw itp.,
- obroniono 7 doktoratów i wypłacono 29 stypendiów wybitnym studentom oraz 3 nagrody naukowe,
- wydano 60 numerów «Notatek Płockich», których nakład osiągnął ostatnio 3000 egz., a w niektórych wypadkach nawet 5.000, 47 publikacji książkowych i w formie broszur, w tym obszerne „Dzieje Płocka” i „Sztuka

Stypendia-nagrody w dniu 28 marca 1981 r. otrzymali przodujący studenci, od lewej strony: Anna Tomczyk z Piaseczna, SGPiS — styp. im. L. Krzywickiego; Cezary Chromniak z Gostynina, Filia PW w Płocku — styp. im. Witolda Zglenickiego; Anna Grabecka z Płocka, Akad. Med. w Warszawie — styp. im. prof. Marcina Kacprzaka i Anna Brzozowska z Wołomina, Wydział Historyczny UW — styp. im. prof. Stanisława Herbsta.

Płocka" K. Askanasa (nie licząc prac członków, drukowanych w wydawnictwach obcych),

- zwiększono księgozbiór Biblioteki im. Zielińskich o 45.300 woluminów to jest o około 37% za sumę prawie 4 milionów zł i oddano jej nowy piękny budynek, a ilość etatów wzrosła o ponad 100%,
- zwiększono majątek TNP z 8 do około 44 milionów zł (wartość księgową).

O sile oddziaływania TNP świadczy fakt, że w okresie tym uzyskano z darów i czynów społecznych (co prawda czasem ocenianych na wyrost) ponad 6,5 miliona zł od około 1300 osób, a w dotacjach od różnych przedsiębiorstw — prawie 26 milionów.

Nie jest więc chyba zdawkową opinią, jaką wyraził wiceprezes PAN prof. Szczepan Pieniążek przy okazji wręczenia Towarzystwu Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski 20 października 1979 roku... „Jest ono najbardziej aktywne w kraju — imponuje jego dorobek i inicjatywa a zwłaszcza patriotyzm lokalny oraz przywiązanie do miasta i regionu,

w którym działa — do Mazowsza. Przez swoją działalność dla dobra tej ziemi pracuje dla dobra całego kraju”.

Przy tych osiągnięciach występuje jednak pewien niedosyt działania, wyrazem czego była krytyka na ostatnim Walnym Zgromadzeniu.

Pomijano nieraz istotne dla Płocka i regionu, takie jak: sprawa ochrony środowiska, zabezpieczenie skarpy, rewaloryzacja „Starówki”, niedobory żywnościowe czy łamanie prawa.

Towarzystwo przyjmowało taką postawę wobec władz, która umożliwiła otrzymywanie wysokich dotacji, które z kolei umożliwiły kapitalny remont obu budynków i nadanie im obecnego wystroju.

Warto, by ponownie przedyskutować „sine ira et studio” styl pracy TNP, może opracować nowy schemat organizacyjny, regulaminy pracy, a może zweryfikować członków. Chodzi przecież o instytucję o olbrzymim znaczeniu dla Płocka i Mazowsza Płockiego, instytucję naukową o 160-letniej tradycji i tak pięknym dorobku.

Nieznana dotychczas fotografia wykonana w marcu 1941 r. (autor niewiadomy) przedstawiająca ul. Szeroką — obecnie ul. Józefa Kwiatka — z tysiącami Żydów płockich wysiedlanych, barbarzyńsko przez hitlerowców do obozów zagłady. Fotografia znajduje się w albumie „We Shall Never Forget” (Haifa 1965), wydany przez dyrektora Towiach Friedmana, a przekazany w darze na rzecz zbiorów TNP w dniu 1 sierpnia 1980 r. przez sierpczanina Leona Gongolę — piekarza zamieszkałego w Nowym Jorku.

Tab. VIII. Rozwój TNP w ciągu ostatnich 13 lat w liczbach

Wyszczególnienie	Jedn. miary	896I	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	Razem
1 Liczba członków		211	330	356	379	411	441	478	485	505	565	602	2.800	2.985	17.250
a) honorowych		3	2	7	7	7	6	6	8	8	8	8	8	9	
2 Komisje		5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
3 Sekcje		7	8	8	8	8	10	10	10	10	11	11	11	11	
4 Oddziały		—	7	—	—	—	2	2	2	2	3	3	3	3	
5 Pracownicy etat.		16.5	17	17	17.5	17.5	19	21	23	26.5	30	30	31	31	
a) w Bibliotece		12	12	—	—	—	14	15	18	18	21.5	24	25	25	
6 Sesje naukowe		5	4	6	4	2	2	1	2	2	—	3	6	5	43
7 Posiedzenia i od-czyty naukowe		7	15	27	24	12	13	12	17	11	11	8	12	14	182
8 Badania naukowe i ekspertyzy		—	—	—	—	3	4	9	7	7	11	10	10	17	78
9 Wystawy		2	—	3	2	8	7	5	7	5	8	8	7	5	67
10 Wycieczki nauk.		1	3	2	2	—	2	1	4	2	2	2	4	2	27
11 Doktoraty		—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	3	7
12 Nagrody naukowe		—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	3
13 Stypendia		—	—	—	—	—	1	4	4	4	4	4	4	4	29
14 Wizyty gości w tym:		17	34	87	106	120	124	156	132	130	140	101	110	101	1358
a) zagranicznych		5	15	25	26	40	45	55	52	42	38	35	47	40	465
15 Wydawnictwa		3	4	8	2	3	3	1	4	2	4	1	6	6	47
a) książki i brosz.		4	6	5	6	4	5	5	4	5	4	4	5	3	60
b) Notatki Płockie		—	—	—	—	1	—	—	—	1	4	3	3	5	17
c) druki bibliofil.		1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	3	2	6	24
d) inne		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16 Liczba woluminów w Bibliotece	tys.	124	122	125	128	132	137	143	150	154	159	164	170	167	
17 Wpływy za prace zlecone	zł	—	—	—	—	261	256	427	697	630	1.933	1.386	1.745	1.048	8.348
18 Dotacje z Urzędu Wojewódzkiego	"	515	530	501	565	550	656	1.100	1.348	1.348	2.552	2.800	604	615	
19 Dary i czyny społeczne instytucji i przedsiębiorstw		135	729	752	304	1.622	2.574	686	3.145	2.998	1.512	3.580	5.163	2.384	25.574
20 Dary i czyny społ. osób indywidual.		109	158	237	193	394	447	290	389	761	1.140	943	706	812	6.579
21 Majątek TNP (wartość księgowa)		8.255	10.595	11.241	11.001	12.080	13.602	14.354	17.153	23.785	30.612	34.089	42.092	43.921	